

Скоро су у азијској Русији извршене неке територијалне измене. Од републике Туркестана издвојене су: република Узбека и република Туркмена; првој је припојена аутономна област Таџика. Област туркестанских Киргиза је спојена с Киргијском републиком, а аутономна област Кара-Киргиза је припојена совјетском Савезу.

(По чланку J. Castagné у *La Géographie*,
1924. decembre, p. 656.—661.).

П. Шобајић.

Географска настава у Енглеској.¹ — Половином осамдесетих година прошлог века прелазили су енглески географи на континент да проуче уређење географске наставе, нарочито у Немачкој и да стечена искуства примене у својој земљи. Па и поред свег труда и заузимања они су још у првој десетини овог века у погледу географске наставе далеко заостајали иза Немачке. Али су за време рата и после њега учинили знатан напредак: географска настава је у Енглеској добила полет који задивљава. Географија је код њих сад заузела можда прво место међу свим школским предметима. Толики успех постигао се захваљујући заузимљивости и раду многих њихових географа, у првом реду Sir Half Maskinder-a и A. J. Herbertson-a, који су спремили велики број ученика и за овај предмет придобили још већи број пријатеља међу научницима и у целом народу. Тако се код њих број географа, међу њима и неколико одличних снага, знатно увећао. Joh. Sölch, који о овоме пише, каже: „Ако ми у Немачкој и Аустрији не будемо озбиљно гледали на то, у брзо ће се слика потпуно окренути, т.ј. нећемо више ми Немци имати вођство у нашем предмету, већ Енглеска“.

Велики напредак који је Географија постигла последњих година на средњим и вишим школама у Енглеској не би био могућ без сарадње и помоћи од стране универзитета. На многим од њихових универзитета је географска настава врло развијена, а скоро на свима су основани географски институти и катедре за Географију. Понеки од института имају своје зграде са више просторија (библиотека, сала за карте, слушаоница, сала за вежбање).

Много сада полажу на што боље спремање наставника из Географије. Наставници, па и они старији, похађају за време распуста нарочите курсеве, они у Лондону вечерње курсеве на универзитету. Тако Географија у школама, раније предавана од наставника који за то нису имали ни интереса ни довољно знања, прелази све више у руке спремних професора, који у њој постижу сјајне успехе. На многим су универзитетима основане „Holidays School in Geography“, који марљивим апсолвентима дају не само академско образовање него и „Диплому из Географије“, што собом повлачи право на већу плату. Сваким даном расте број наставника који излазе из универзитета спремни из Географије, захваљујући разним удружењима, школским властима и професорима универзитета.

У Енглеској постоје установе Summer Tour и Summer School. Нарочити одбор сваког пролећа расписује 10-20 екскурзија, које се изводе лети по Енглеској и другим земљама. Summer School су управо географски курсеви, које су установили универзитети или школске власти. Махом професори Географије на универзитетима, и други географи, одржавају сваке године велики број курсева по разним варошима, тако

¹ Joh. Sölch: Der Geographieunterricht in England. (Geograph. Zeitschrift 1. Heft, XXXI Jahrg.).

се географска знања шире у све дубље слојеве народне. Како Географија доприноси највише међусобном упознавању и разумевању између народа, водећи географски кругови Енглеске желе да тај рад не ограничи само на Енглеску него да га прошире на цео свет, стављајући тако Географију у службу човечанству.

Изнећемо овде још и нешто из скоро изашле брошуре „Geography Teaching“ Rep of. the State of Science (издата од Brit. Association for the Advancement of Science), која између осталог садржи и израђен пројект школског плана за Secondary Schools,¹ а напосе за Географију. После неколико општих примедба о значају Географије и њеној обради у школи, овај нацрт даје опште основе за распоред географског градива у појединим разредима. У четворогодишњем курсу предвиђа да се имају карата, дијаграма, цртежа и слика, при том наглашавајући утицај природних сила. У последњој години овог курса сем осталог истаћи питање, како човек искоришћава природу. У већим курсевима, где ученик има слободу у избору предмета, може се посветити изучавању појединих грана Географије, која ће му служити као допуна главног предмета. У сваком пак курсу има да буде главни део наставе регионална географија. За девет разреда предвиђа за Географију: у прве 4 године по 2 часа недељно, у следеће 3 године најмање по 3, а у Advanced Courses-у по 6 часова недељно.

Распоред градива ставља овако: у приправним разредима (I и II) прво говорити о завичају, па затим прећи општи преглед домовине, уз то општи преглед других земаља. Цртати карте са све мањим размером друге земље показивати на глобу. Типске земље (као Норвешку, Швајцарску, Грчку, Египат, област Конга) пропраћати добрим сликама. Целе године мерити подневну сенку. У II. разреду наставити преглед земље, последње часове посветити глобу и посматрању народа с погледом на историјски развитак и пренашање културе. Почети посматрање ветра и времена.

У III разреду (деца од 11-12 г.) прећи поједине области В. Британије с употребом Бартоломејевих зидних карата и карата околине. Почети вежбања са цртањем карата, особито висинских линија и профила. Мерити највишу и најнижу дневну температуру и сл.

У нижем IV говори о обе Америке и дати ученицима основне појмове о стварању планина и равница. Објаснити рад текућица, неколико појмова из историје земљина развића (нарочито угљено и ледено доба).

У IV (13-14 г.) изучавати климу (у вези са земљом као небеским телом), струје морске и распоред биља на земљи. Азију по природним областима (особито монсунске земље и др.), при томе развити појмове о веначним и громадним планинама, висијама и низијама, потолинама, вулканима, делтама, речној ерозији и др. и све на познатим примерима објаснити. Читање барометра и исправке с променом висине и температуре.

¹ Sec. Sch. одговарају у толико нашим средњим школама, што њих похађају ученици који желе наставити више школовање. Школовање траје 9 година (од 9-18 г.) Прво образовање добија се у основним школама или приправном курсу Sec. Sch. (I и II год.) Затим на Sec. Sch. 5 година често само 4 (III, нижи IV, IV, V и виши V). Апсолвенти могу затим продужити још две године Advanced Courses (VI и виши VI), ту настаје диференцирања, јер се има извршити избор једне од предвиђених група главних предмета.

У V општа и регионална Географија Африке и Европе, на Африци развити појмове о природним областима и основе Климатологије. У регионалној Географији нагласити привредне прилике и однос између урођеника и њихових европских господара. Уз то неколико нових појмова. плина и осека, типови језера, утицај разноврсне природе стена на земљине облике. Израда температурне карте Енглеске за јануар и јули према свакодневним извештајима о времену, цртати карте на терену.

У вишем V поновити и допунити знање о земљама, које имају велики привредни значај, као Америку, монсунске земље и др. За *Advanced Courses* су различни предлози с обзиром на главни предмет.

П. Шобајић.

Британски проблеми.¹ — Велика Британска Империја, која је својим трговинско-колонијалним продирањем зашла на све континенте и дошла у контакт са народима свих раса и религија на свету, представља за Политичку Географију читав сплет врло интересантних проблема; директриса свих проблема је проблем јединства и одржања Империје. Деманжон је покушао да у овој омањој студији уђе у дубље разматрање најважнијих проблема. Ми ћемо изложити у кратко та његова разматрања.

И поред знатног територијалног увећања после светског рата, географски положај Британске Империје остао је исти; она је и даље остала, у главном, поморска држава, која је у контакту са океаном и за чију је трговачку нацију море као неки унутрашњи пут.

Убиквитет Империје поставља проблем о њеном јединству, јер како је географски јако растурена, постоје у њој, силом факата, и центрифугалне тежње. И питање је: да ли постоји јединство?; како да се постигне ако не постоји?; ако већ постоји како да му се обезбеди трајност?.

Рат је донео велико изненађење: све британске светске општине чиниле су заједницу са отаџбиницама дајући јој и своја блага и своје синове. Али су те жртве развиле у доминијама јачу свест о сопственим интересима а рат је појачао њихове жеље за националном независношћу; за поднете жртве у одбрани Империје оне сада захтевају, поред раније унутрашње независности, сарадњу у спољној политици Империје. Њиховим захтевима се излази на сусрет: министри колонија улазе у Ратни Савет Империје (у Лондону) а учествују и на Конференцији Мира. Ово је читава револуција у колонијалном систему Империје која ће дати нов облик државе.

Али је једној политичкој заједници потребан и чвршћи материјални спој. И Велика Британија је схватила да ће економска унија свих делова Империје бити солидна база за њено јединство, јер у поморско; држави без континуитета материјално јединство може произаћи само из трговинских веза. С тога треба делове Империје везати за себе што тешње економски, тим пре, што ће у њеном оквиру, како се мислило, бити и потрошачи и произвођачи а море велики пут ове циркулације. Заведен је режим повлашћених тарифа за доминије, Индију и све заштитне земље. Од почетка XX. века осетио се и пораст трговине између чланова Империје. Режим повластица развио је живљу размену у унутрашњости Империје; он је дакле фактор јединства

¹ A. Demangeon, Problèmes britanniques. Annales de Géographie, № 169—XXXI e Année, 15. Janvier 1922.